

קרא את הטקסטים א-ג שבנספח המצורף, וענה על כל השאלות 1-4 שלפניך.

הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

"הרצון [...] לחקוק בזיכרון הקולקטיבי (של הכלל) אירוע חשוב בתולדות העם והאומה ולהרים אותו על נס".

(מאמר א, פסקה ב)

על פי שלושת הטקסטים א-ג שקראת, כתוב סקירה על החשיבות של הזיכרון הקולקטיבי ועל הדרכים לשמר אותו.

הקפד על דרכי מסירה מקובלות ועל אזכור מקורות המידע בגוף הסקירה ובסופה (ביבליוגרפיה).

כתוב בהיקף של כ-150-250 מילים.

את הסקירה כתוב בעמודים **6-7** (תוכל להשתמש בעמודים 4-5 לכתובת טיוטה).

טיוטה

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

**נספחים: נספח 1 — טקסטים ונספח 2 — דף עזר לנבחן
לשאלון עברית: הבנה, הבעה ולשון
לבתי ספר עצמאיים
75281, קיץ תש"ף**

נספח 1 — טקסטים

לפניך שלושה טקסטים.

קרא אותם, וענה על השאלות בשאלון המחברת המצורף.

טקסט א

על זיכרון השואה בחברה החרדית

מאת הרב בנימין שרביט

- א מעגל השנה היהודי, בין שמדובר בחגים ובין שמדובר בצומות, סובב סביב הזיכרון. מצוות רבות הן זכר למעשה בראשית או זכר ליציאת מצרים, גם אלו שבנוגע להן לא צוין זאת במפורש. יש מצוות מפורשות המחייבות אותנו לזכור אירועים מן העבר, ובכלל, להיסטוריה היהודית יש השפעה נרחבת על מעשיו ועל פועלו של היהודי בחייו.
- ב יש זיכרון שמשתרם בדרך של הנצחה. המילה "הנצחה" מלמדת על הרצון לחקוק את האירוע בנצח, לחקוק בזיכרון הקולקטיבי (של הכלל) אירוע חשוב בתולדות העם והאומה ולהרים אותו על נס, גם אם אותו אירוע אינו משליך על ההווה. לעומת זאת ביהדות מטרת הזיכרון היא תמיד ללמוד ממנו ולפעול על פיו בהווה ובעתיד.
- ג הציווי "זכר ימות עולם" הוא למטרת "בנינו שנות דור ודור". החובה לזכור, מטרתה להתבונן וללמוד מן העבר על ההווה ועל העתיד. הזיכרון אינו ערך לעצמו. מסיבה זו מאורעות שונים בהיסטוריה היהודית, בין שהיו אלו מאורעות שמחים ובין שהיו עצובים, אינם נזכרים ואינם נעשים. אפילו נבואה שניתנה בשעתה מפי הגבורה, אם לא הוצרכה לעתיד, לא נכתבה לדורות. עם ישראל צועד במעלה ההיסטוריה עם הפנים אל העבר, גבו פונה אל העתיד. מן העתיד אי אפשר ללמוד דבר, אין איש יודע מה ילד יום. לעומתו, העבר הוא המאגר שממנו אנו למדים ועל פיו פועלים.
- ד במבט זה יש להתבונן גם על זיכרון השואה. עלינו לברר ממה נובעת חובת הזיכרון הזה, ומהו הערך המעשי של זיכרון השואה בחיינו. אצל רבים אין זו שאלה כלל: השואה היא אירוע כה אדיר ממדים וטרגי, שתוצאותיו האיומות אינן דומות לשום אירוע אחר בתולדות ימי ישראל, ומשום כך יש לתת לו מקום מיוחד בלוח השנה ובזיכרון הקולקטיבי. אולם בכך אין די: מנקודת המבט שציינו עלינו לשאול היכן מיושם זיכרון השואה בחיים שלנו.
- ה זיכרון השואה אינו מתייחס רק לרדיפות ולמעשה ההשמדה בשנות השואה, אלא גם ובעיקר לאובדן העצום של העושר הרוחני של העולם היהודי שלפני השואה, עולם שהיה ואיננו עוד. זיכרון זה אין מטרתו להתבונן ממרחק על מאורע שהתרחש בעבר. הזכירה היא הפניית תשומת הלב לחיסרון בהווה. אנו נדרשים להתבונן בחלל העצום הקיים בחיינו היום בעקבות אובדן העושר הרוחני.
- ו אם נשאל היסטוריון מתי הסתיימה השואה, הוא יצביע מן הסתם על חודש מאי בשנת 1945. זהו הזמן שבו הובסה גרמניה הנאצית, ונדמה מכונת ההשמדה. אולם על פי ההשקפה כי אסון השואה אינו רק הרדיפות, אלא גם החורבן הרוחני העצום שהיא הותירה, הרי שהיא אירוע שעדיין מתגלגל. תוצאותיה האיומות של השואה עדיין מונחות לפתחנו. את מחיר האובדן אנו משלמים עד היום, וסביר כי לעולם לא נצליח למלא את החסר.

* מעובד על פי הרב שרביט, ב' (תשע"ח). על זיכרון השואה בחברה החרדית. יד ושם.

ז לא רק מן ההיבט הדמוגרפי העם היהודי עדיין לא התאושש מן האסון הנורא והבלתי נתפס של רצח שישה מיליוני יהודים, אלא בעיקר מן ההיבט של אובדן אוצרות הרוח הכבירים שעלו באש ובעשן יחד עם הנספים.

ח השקפת עולם זו בהקשר של זיכרון השואה עולה ממשנתו של בעל ה"נתיבות שלום" מסלונים, הרב שלום נח ברזובסקי זצ"ל. לדבריו, מה שאירע בשואה הוא אובדן כמעט מוחלט של חוליה אחת בשרשרת מסירת התורה והמסורת:

... הבעיה הקשה של הדור שלאחר השואה היא כיצד לרתק את השלשלת [לחבר את שלשלת הדורות] אחרי שגידע בחור־י אף קרן ישראל, והושמד מעל פני האדמה דור שלם [...]. הלא כאשר מתפקקת חוליה אחת מן השרשרת לא יוכלו שוב להתחבר שתי קצוותיה, וכיצד יקבל הדור הבא את האור המשתלשל מדור לדור? (קונטרס "ההרואה עליך", עמ' 18)

בתשובתו על שאלה זו הוא מגדיר את אופי הזיכרון ואת דרך ההנצחה:

העצה לכך היא, אם שארית הפלטה, האודים המוצלים שזכו עוד לראות אור, ישמשו כצינור להמשיך ולמסור את האורות שהבהבו בדורות הקודמים אל דור העתיד [...] ומשמעות הזכירה היא גם במובן של למידה, לילך בעקבותיהם וללמוד מדרכם. (שם, עמ' 8)

ט משימת עיצוב הזיכרון חשובה שבעתיים בדור שלנו, דור המקשר בין הניצולים, שרידי העבר, לבין הדורות שיבואו, שיתבססו רק על מה שיספרו להם. במשימת העברת זיכרון זה, אנחנו החוליה הראשונה בשרשרת.

טקסט ב

חג הזיכרון

מאת הרב יצחק רוט

- א בליל הסדר, ליל היציאה ממצרים, עוברת מסורת הדורות מאב לבנו, והיא העדות לאמיתותה של תורה, כפי שכתב רמב"ן (לדברים ד, ט): "כשנעתיק [נעביר] הדבר לבנינו ידעו שהיה הדבר אמת בלא ספק כאילו ראוהו כל הדורות. כי לא נעיד שקר לבנינו ולא ננחיל אותם דבר הבל...".
- ב מהותו של חג הפסח היא "חג הזיכרון", זכר ליציאת מצרים. כל הפעולות, המצוות, המעשים הקטנים והגדולים מטרתם אחת: לחוות פעם נוספת את יציאת מצרים. עד שאמרו רבותינו: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים".
- ג הגר"מ שטרנבוך שליט"א בחיבורו "מועדים וזמנים" כותב בשם אחד מגדולי הדור זצ"ל שהמצווה הקשה ביותר לקיים בליל הפסח היא החובה לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. על פי המשנה במסכת פסחים, זה חיוב גמור, ואף אם בכל חיובי הלילה, כמו מצה ומרור, אנו יוצאים ידי חובה בעצם עשייתם, הרי מצווה זו תלויה בהרגשת הלב, ולכן היא קשה לקיום.
- ד התורה וחז"ל הורו לנו את הדרך כיצד אפשר לשמר במשך דורות את תחושת הלילה הגדול שבו יצאנו ממצרים. מרן הגרי"ל בלוך זצ"ל מקשה: "הלא לפי דמיונו לכאורה היה מועיל ומעורר אילו עשו בכל עיר ועיר משתה גדול לכל העם, בשירים ונאומום לכבוד היום. עוד יותר מעורר היה אילו ערכו גם חיזיון [מיצג אור-קולי] לתאר את כל עניין יציאת מצרים... לפאר ולהדר את מחזה הנשף ההיסטורי של יציאת מצרים ולצייר בדיוק, שבזה היו זוכרים ביותר כל עניין יציאת מצרים ויותר היו באים לידי התפעלות והתעוררות, מאשר על ידי טעימת מרור, הסבה וכדומה".
- ה משיב על כך הגרי"ל בלוך ההפך מכפי שרגילים לחשוב, ובזה חושף כוח פנימי גדול בנבכי נפשו של האדם. לפעולות רעשוניות וראויותיות יש השפעה על נפש האדם, אבל השפעה זו היא חיצונית ומוגבלת לרגעים שבהם האדם נתון לרושמו של המעמד הראוותני. אומנם אז הוא חש התעוררות עצומה ולעיתים גם רוממות רוח, אך כשיחלוף הרגע, כשיסתיים המעמד, לא ייוותר בנפשו כל רושם. דווקא המעשים הקטנים, פעוטי הערך לכאורה, שאדם עושה בביתו, ליד שולחנו, בלי כל המהומה והרעש, הם החודרים עמוק אל עומקי הנפש. אכילת המצה והמרור ושתיית ארבע כוסות הן פעולות "פעוטות", אבל דווקא משום כך הן חודרות אל הרובד הפנימי של הנפש ומותירות את רישומן לתקופה ממושכת.
- ו הראיה הגדולה ביותר לכך היא שכבר יותר משלושת אלפים שנה חוגג עם ישראל מדי שנה בשנה את ליל יציאת מצרים, מקיים את מצוות היום וחש כאילו הוא יצא ממצרים. לא "רעש גדול" תובע מאיתנו הקב"ה. לא מעשים ראוותניים הנעשים במעמד קהל רב. לא שיש בכך תמיד מן השלילה, אך לעיתים עלול האדם לחשוב כי בכך יצא ידי חובתו. את הרגשת הרוממות של הרגע הוא עלול לפרש כהתעוררות של אמת שתיחרט בנשמתו לאורך זמן, אך טעות בידו. המעשים הפעוטים שהאדם עושה בעצמו כזכר לימים הגדולים הם אשר יִחיו ימים אלו בנשמתו וישפיעו עליו לאורך זמן.
- ז כאשר אנו מסיבים ליד שולחן הסדר ומספרים על הניסים הגדולים שאירעו לאבותינו, אנו משרישים בקרבנו את האמת היהודית כי "בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו והקב"ה מצילנו מידם". גם במצבים הקשים ביותר שעברו על כלל ישראל תמיד היה זיכרון ניסי הפסח מְנוף לעידוד, לחיזוק, להתעלות רוחנית ולתחושה כי מתוך האפלה יבקע האור הגדול.

טקסט ג

1. ימות עולם

מאת הרב יואל שוורץ

- א לימוד תולדות עם ישראל ותולדות העמים נחשב חובה לדעת כמה מגדולי ישראל. זאת כדי לראות בהם את הנהגת ה' בעולם. גם בתנ"ך יש פרקים המלמדים את תולדות האנושות בכלל ואת תולדות היווצרות עם ישראל בפרט, ואלה נכתבו כנבואה שנצרכה לדורות כדי לראות בהם את הנהגת ה' ולהפיק מהם לקחים להווה.
- ב למרות זאת בעולם התורה בדורות האחרונים לא הרבו לעסוק בהיסטוריה. העיסוק העיקרי היה לימוד התורה, ולימוד ההיסטוריה נדחק מפניו.
- ג כתיבת ההיסטוריה והעיסוק בה אינם רק תיאור המאורעות שקרו והדיוק בהם. בכתיבת ההיסטוריה חשובה לא פחות הפרשנות שנלווית לתיאור המאורעות. גם אם כמה אנשים עדים לאותו אירוע, הם עשויים לתאר אותו בצורות שונות, שכן כל אדם רואה את האירועים ב"משקפיים" של עמדותיו והשקפתו, ועל פיהן הוא מפרש את העובדות. החשש מפני סילוף ההיסטוריה הנובע מפרשנות סובייקטיבית של המאורעות הביא להסתייגות מלימוד ההיסטוריה.

* מעובד על פי הרב שוורץ, י' (תש"ס). ימות עולם, עמ' 7-12.

2. בינו שנות דור ודור

מאת הרב יואל שוורץ

- א ההתבוננות במאורעות ההיסטוריים היא חובה, שכן היא מלמדת על הנהגת ה' בעולם. התבוננות זו, בייחוד ההתבוננות במאורעות הניסיים שאירעו בעבר, מביאה לידי אמונה בה', ומחזקת את ההכרה במציאותו ובהיותו אדון ההיסטוריה השולט במרחבי הזמן ובמאורעותיו, אשר בכוחו להפך את חוקי הטבע ולהכניע גם את גדול שליטי העולם. התורה רואה בסיפור הניסים שאירעו בעבר חובה ומצווה, כפי שנכתב אחרי שהכה ה' את המצרים: "וְלִמְעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנֵי בְנֶךָ וּבֶן בְּנֶךָ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם..." וידעתם כי אני ה' " (שמות י, ב).
- ב רמב"ן נותן טעם מיוחד מדוע לזכור את הניסים שאירעו לעם ישראל ביציאת מצרים ולהעביר זיכרון זה מדור לדור: "והכול להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלוקים". (רמב"ן לשמות יג, טז).
- ג זכירת הניסים מובילה להודיה לה' על הניסים שאירעו. הודיה זו היא חובתו של כל אדם, ויש בה משום הכרת הטוב לבורא, כפי שנאמר: "הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים גלילותיו" (תהלים קה, א).
- ד רבי יעקב עמדין כותב בהקדמה לסידורו "בית יעקב" שנס קיום עם ישראל גדול מניסי יציאת מצרים שכן אין אומה בעולם שנרדפה כמו עם ישראל: עמים רבים קמו להשמידו ולכלותו ולא יכלו לו. התבוננות זו מלמדת שמתוך עומק הצרה צומחת הישועה, וזו ההשגחה המיוחדת של הקב"ה על עם ישראל.

* מעובד על פי הרב שוורץ, י' (תשמ"ד). בינו שנות דור ודור, עמ' 7-17.